

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕПІСТЕМІЧНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Маслова С. Я.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Одеський національний морський університет
<https://orcid.org/0000–0002–3600–8501>

Стаття присвячена аналізу номенклатури засобів вираження епістемічної оцінки в англійській мові. На функціонально-семантичному рівні семантика епістемічної оцінки відображається у значеннях одиниць морфологічного, лексичного та синтаксичного рівнів мови, здатних виконувати на рівні висловлювання наступні семантичні функції: ступінь впевненості того, хто говорить, ступінь обґрунтованості судження, суб'єктивність та ірреальність. Оскільки об'єднаною загальною функцією всіх засобів вираження епістемічної оцінки є відображення неповного епістемічного зобов'язання того, хто говорить, що базується на його недостатніх епістемічних гарантіях, ступінь впевненості та ступінь обґрунтованості виступають як базові семантичні функції епістемічної оцінки. Перша відображає епістемічне зобов'язання, яке приймає мовець, а друга — його епістемічні гарантії. Залежно від якості епістемічних гарантій обґрунтованість може бути високою, середньою, низькою або фактично бути відсутньою у семантиці показника. Обґрунтованість пов'язана з наявними у мовця знаннями про ситуацію і, зокрема, ступінь обґрунтованості безпосередньо залежить від джерела інформації про ситуацію. Модальні значення морфологічних показників епістемічної оцінки включають епістемічну необхідність та епістемічну можливість і відображають міру недійсності пропозиції з погляду того, хто говорить. В оціночних висловлюваннях епістемічна необхідність та епістемічна можливість реінтерпретуються як оціночні значення впевненості та невпевненості відповідно; тобто модальний компонент значення у таких показників зберігається, але на комунікативно-прагматичному рівні на перший план виступає їх оціночне значення, що відображає ступінь упевненості того, хто говорить.

Ключові слова: епістемічна оцінка, морфологічні, лексичні, синтаксичні засоби, семантичні функції.

MEANS OF EXPRESSING EPISTEMIC MODALITY IN THE ENGLISH LANGUAGE

Maslova S. Y.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Odessa National Maritime University

The article is devoted to the analysis of the nomenclature of means of expressing epistemic modality in the English language. At the functional-semantic level, the semantics of epistemic assessment is reflected in the values of units of the morphological, lexical, and syntactic levels of language, capable of performing the following semantic functions at the level of utterance: the degree of confidence of the speaker, the degree of validity of judgment, subjectivity, and unreality. Since the combined common function of all means of expressing epistemic evaluation is to reflect the speaker's incomplete epistemic commitment based on his insufficient epistemic guarantees, the degree of confidence and the degree of justification act as the basic semantic functions of epistemic evaluation. The first reflects the epistemic commitment that the speaker accepts, and the second — his epistemic guarantees. Depending on the quality of epistemic guarantees, the validity can be high, medium, low, or actually absent in the semantics of the indicator. Validity is related to the speaker's knowledge about the situation and, in particular, the degree of validity directly depends on the source of information about the situation. Modal values of morphological indicators of epistemic evaluation include epistemic necessity and epistemic possibility and reflect the degree of invalidity of the proposition from the point of view of the speaker. In evaluative statements, epistemic necessity and epistemic possibility are reinterpreted as evaluative values of certainty and uncertainty, respectively; that is, the modal component of the value of such indicators is preserved, but at the communicative and pragmatic level, their modal value comes to the fore, reflecting the degree of confidence of the speaker.

Key words: epistemic modality, morphological, lexical, syntactic means, semantic functions.

Вступ. У сучасній лінгвістичній науці вивчення категорії епістемічної модальності, як і раніше, залишається актуальним. Будь-яке висловлювання вживається не просто як відображення дійсності, а насамперед, як форма реалізації комунікативної діяльності того, хто говорить. Оцінка є егоцентричною категорією, оскільки пов'язана не лише з об'єктивованим знанням про світ з погляду системи норм, але й із суб'єктивними уявленнями про світ з позиції інтересів та потреб суб'єкта (Halliday & Matthiessen, 2014). Таким чином, основним змістом оцінки є суб'єктивна оцінка уявлень того, хто говорить про світ.

Метою даної роботи є аналіз номенклатури засобів вираження епістемічної оцінки в англійській мові.

Результати і обговорення. Епістемічну оцінку (далі — ЕО) здатні виражати засоби, що належать до різних рівнів мови. Ми поділяємо всі засоби вираження ЕО на три групи:

1) морфологічні: власне модальні дієслова (must, might, should та ін.) та напівмодальні дієслова (need, dare, have to), а також have got to;

2) лексичні: вступні слова (perhaps, probably, certainly та ін), прислівники та частки (hardly, scarcely, possibly та ін);

3) синтаксичні: фрази (I guess, I think, I'm sure та ін), а також синтаксичні конструкції з оціночним прикметником (sure, likely, unlikely, possible та ін), іменником (possibility, probability, doubt та ін.) або дієсловом (appear, look, seem). Виділяються дві безособові конструкції: з формальним *it* (the Extraposition Construction) або *there* (the Existential Construction), а також конструкція the Complex Subject із суб'єктивним інфінітивним оборотом. До синтаксичних засобів вираження ЕО відносяться також стійкі словосполучення, як ідіоматичного, так і не ідіоматичного характеру (in all likelihood, to all appearances, put two and two together, as like as not, bare possibility, little chance).

Морфологічні засоби вираження ЕО, представлені модальними дієсловами (далі — МД), поєднують оцінний та модальний компоненти значення. На думку Дж. Лайонза, будь-яке висловлювання з МД відрізняється меншою впевненістю того, хто говорить в істинності пропозиції, ніж відповідне твердження (categorical assertion), яке виражає найвищий ступінь епістемічних гарантій того, хто говорить (Lyons, 1977: 808). Як показники епістемічної оцінки вживаються всі без винятку власне модальні дієслова, і навіть need, dare і have (got) to.

До «чисто» оціночних показників відносяться лексичні (вступні слова, прислівники, частки) та синтаксичні (фрази та конструкції) показники ЕО.

Епістемічно-оціночні вступні слова (ЕВС) у реченні синтаксично не пов'язані з іншими словами та словоформами, проте їх наявність відбивається на змісті висловлювання. Оскільки ЕВС відносяться до всього висловлювання та формують його пропозиційну установку, без ЕВС висловлювання є дескриптивним, а не оцінним (порівн. Perhaps it was your wife та It was your wife). Місце ЕВС у реченні відбивається на ступені його пов'язаності зі змістом пропозиції.

Початкова позиція ЕВС є проявом процесу топікалізації, коли на перший план висувається ставлення того, хто говорить до змісту пропозиції (Halliday & Matthiessen, 2014). Як пише М. А. К. Халлідей, «If the speaker includes within the message some element that expresses his own angle of judgment on the matter, it is natural for him to make this his point of departure» (цит. за (Hoey, 1997: 149)).

У фінальній позиції вступні слова зазнають значної десемантизації, функціонуючи як дискурсивні маркери, головною функцією яких є встановлення рапорту між тим, хто говорить і слухає. Виконуючи, переважно, прагматичну функцію, вступне слово у разі найменше пов'язане змістом пропозиції, що у промови маркується просодичними засобами (паузою).

У медіальній позиції ЕВС необхідно диференціювати від епістемічних прислівників (ЕП). Зауважимо, що закордонні лінгвісти не виділяють окремого класу вступних слів, трактуючи всі показники такого типу, як прислівники. Однак ЕВС та ЕП можна розмежувати. ЕВС не беруть участь у синтаксичній структурі речення, не пов'язані з іншими словами та словоформами, а відносяться до всієї пропозиції.

До фраз з епістемічним значенням (ЕФ) ми відносимо фрази з займенником 1-ї особи «I» та предикатами думки (think, believe, guess та ін.), а також словосполучення типу to my mind, in my opinion, які є їх згорнутими аналогами. До синтаксичних конструкцій ми відносимо пропозиції, синтаксична структура яких відрізняється від звичайної «базової» будови речень способом подання інформації. Під епістемічними конструкціями ми розуміємо такі конструкції, які мають у своєму складі оціночний елемент з епістемічним значенням.

В ЕК елемент з епістемічним значенням приєднує пропозицію у вигляді речення або інфінітивного обороту. Елементом з епістемічним значенням, як правило, є прикметник (sure, certain, likely, unlikely, possible, probable і т. п.) або іменник (possibility, probability, doubt, chance, opinion тощо).

Прикметники з епістемічними значеннями (sure, certain, likely, unlikely, possible, probable, doubtful тощо) можуть вживатися як атрибутивно (а), (б), так і предикативно (в): (а) A possible answer is 'yes', (б) It is the only solution possible, (в) It is possible that the answer will be 'yes'. Епістемічні прикметники в атрибутивній позиції є лексичними показниками ЕО. У предикативній позиції прикметники входять до

складу епістемічних конструкцій та є синтаксичними засобами вираження ЕО.

До показників епістемічної оцінки, що беруть участь у ЕО, належать також дієслова зі значенням «здається»: *appear, look, seem*, які здатні включатися до ЕО всіх трьох згаданих вище типів, допускаючи варіанти з різними комплементами:

- *It seems /looks/ appears (to me / him) + Object that-clause;*
- *It seems /looks (to me /him) + as if/ as though + clause of comparison;*
- *There seems + to-clause;*
- *Noun /Pronoun + seem / appear + Infinitive/Participle/Adjective.*

Лексичні показники з вираженою семантикою (епістемічні вступні слова, прислівники та частки) є однокомпонентними оціночними показниками, що виражають або ступінь впевненості, або обґрунтованість. Використовуючи лексичний показник, мовець експліцитно висловлює свою впевненість у достовірності пропозиції (*certainly, definitely, undoubtedly* та ін.); висловлює невпевнене припущення (*possibly, probably* та ін.); вказує, що він має підстави для судження (*evidently, obviously*); виражає пропозицію як щось само собою зрозуміле (*actually, really, naturally*).

Компоненти оцінного значення синтаксичних показників можуть мати як експліцитний, так і імпліцитний вираз. Експліцитний вираз будь-якого з компонентів оцінного значення характерний для конструкцій з прикметниками та іменниками з відповідним лексичним значенням.

Епістемічні вступні слова (ЕВС), що виражають ступінь впевненості, ми поділяємо на три підгрупи:

- 1) сильні (*certainly, definitely, surely, undoubtedly, no doubt*) - розташовуються близько до крайніх точок епістемічної шкали;
- 2) слабкі (*maybe, perhaps, possibly*) — розташовуються близько до нуля на епістемічній шкалі; і
- 3) середні (*likely, probably*) — займають проміжне положення між першими та другим.

ЕВС будь-якої групи можуть самі собою складати висловлювання, використовуючись як пропозиція-відповідь. Здатність ЕВС використовуватися самостійно доводить високий рівень їх синтагматичної ізоляції, що свідчить про їхню відмінність від модальних прислівників, нижча ступінь синтагматичної ізоляції яких не допускає їх самостійного вживання.

Як синтагматично ізольовані показники, всі ЕВС відносяться до модусної частини висловлювання, формуючи експліцитний модус, що відображає суб'єктивний характер оцінки. Найвищою частотністю характеризуються ЕВС *perhaps* і *maybe*. За усередненими даними з усіх проаналізованих нами джерел, на вказані ЕВС в сукупності припадає 41 % вживання всіх лексичних показників та 17 % всіх випадків вираження епістемічної невпевненості, виявлених у наших джерелах.

Непрозора семантика цих показників поряд з їх високою частотністю дозволяє припускати, що ЕВС *perhaps* і *maybe* імплікують низьку обґрунтованість судження, тобто мають обидві семантичні функції ЕО. Це дозволяє віднести ЕВС *perhaps* і *maybe* до ядерної зони функціонально-семантичного поля ЕО.

Епістемічні прислівники (ЕП) крім висловлювання ступеня впевненості, беруть участь у комунікативній структурі висловлювання, оскільки фокусують увагу адресата на певному слові чи словосполученні висловлювання.

ЕП мають обмежену сполучність. Вони можуть мати при собі модифікатор, виражений прислівником ступеня (*most probably, quite likely, майже certainly* і т.п.). Модифікатори дозволяють як підвищувати, і знижувати рівень упевненості мовця.

Лексичні значення епістемічних прикметників (*certain, sure, probable, likely impossible* та інших.), що у епістемічних конструкціях (ЕК), дозволяють дійти невтішного висновку, що висловлювання з цими прикметниками, експліцитно висловлюють ступінь упевненості мовця.

Епістемічні прикметники беруть участь у всіх виділених нами типах ЕК, як у безособових конструкціях з формальними підметами *there* та *it*, так і в конструкції з суб'єктивним інфінітивним оборотом.

Іменники з епістемічними значеннями (*certainty, conviction, possibility, probability, doubt*) зустрічаються лише у безособовій ЕК.

Головною семантико-прагматичною функцією безособових конструкцій є функція деперсоніфікації суб'єкта оцінки. Іншими словами, безособові ЕК експліцитно об'єктивують висловлювання і найчастіше використовуються, коли той, хто говорить, висловлює не свою, а чужу або загальноприйнятну думку, або хоче знизити відповідальність за винесену оцінку.

Крім того, для безособових висловлювань характерні комунікативні функції, пов'язані зі зміною інформаційної структури вислов-

лювання. Усі безособові конструкції служать для топікалізації теми висловлювання (або ж топікалізується оцінка: *There is likely to be enough food left*).

ЕК із прикметниками виконують у оцінному висловлюванні специфічну їм функцію зовнішньої фокалізації (Nuyts, 2001: 79). Зовнішня фокалізація проявляється в тому, що використання у висловлюванні ЕК з прикметниками замість відповідних ЕВС (*Probably they have run out of fuel*) призводить до того, що висловлювання стає більш емпатичним, що змушує припустити, що ЕК із прикметниками імплікують обґрунтованість висловлювання.

Конструкцію «складний підмет» (суб'єктний інфінітивний оборот) допускають в повному обсязі прикметники з епістемічним значенням, лише прикметники *likely, unlikely, bound, certain, liable* і *sure*, тобто лише показники, які відбивають високий рівень впевненості.

Епістемічні прикметники можна розглянути в паралелі з відповідними прислівниками: *probable — probably, possible — possibly* тощо. У всіх досліджених нами корпусах текстів прислівники загалом відрізняються набагато вищою частотністю вживання, порівняно з відповідними прикметниками у складі ЕК. Частотність прислівників за усередненими даними із усіх наших джерел перевищує частотність прикметників у 3,1 раза. Однак, прикметник *possible* вживається в 5 разів частіше за відповідний прислівник. ЕВС *certainly*, навпаки, зустрічається в 3 рази частіше за відповідний прикметник. Що стосується пари *probable — probably*, прикметник *probable* нам не зустрілося жодного разу, тоді як відповідний прислівник по частоті зустрічається слідом за високочастотним ЕВС *maybe*.

Епістемічні прикметники мають семантико-синтаксичні особливості, що відрізняють їх від відповідних прислівників:

1) дозволяють питальні висловлювання:

Is it possible that he forgot to do it? / *Possibly he forgot to do it? / *Did he possibly forget to do it?

2) мають негативну форму: *impossible, improbable*;

3) можуть зустрічатися в підрядних умовах:

If it is possible that he forgot to do it, I'll do it myself / * If he possibly forgot to do it, I'll do it myself.

Е. Ланг пояснює відмінності епістемічних прислівників та епістемічних прикметників тим, що прикметники ставляться до ситуації

реальної дійсності, тобто входять у диктум, у той час як прислівники відображають відносини того, хто говорить до ситуації реальної дійсності (Lang, 1979), тобто відносяться до модусу. Очевидно, що той, хто говорить, не може ні заперечувати своє ставлення до ситуації, ні піддавати його сумніву. Здатність епістемічних прикметників входити до диктуму має наслідком зниження суб'єктивності висловлювання. Об'єктивованість висловлювань із модальними прикметниками підтверджують приклади, наведені Я. Ньютсом:

A: *It is probable that they have run out of fuel.*

B: *Who says so?*

A: *Probably they have run out of fuel.*

B: **Who says so?*

B': *Do you think so?* (Nuyts, 2001: 71).

З цих прикладів видно, що висловлювання з прислівником має на увазі, що це думка того, хто говорить, на відміну від фрази з прикметником. Фраза *Do you think so?* має суто прагматичну функцію: цією реплікою слухач хоче продемонструвати, що він почув того, хто говорить, сам, швидше за все, не має відомостей про ситуацію і просить того, хто говорить, обґрунтувати свою думку.

ЕК з іменниками мають два варіанти комплементу для іменників *chance, possibility, probability, thought*, що відбивають невисокий рівень упевненості говорить:

– *There + be + N + that clause*;

– *There + be + N + of + Noun / Gerund.*

Висновки. На функціонально-семантичному рівні семантика ЕО відображається у значеннях одиниць морфологічного, лексичного та синтаксичного рівнів мови, здатних виконувати на рівні висловлювання наступні семантичні функції: ступінь впевненості того, хто говорить, ступінь обґрунтованості судження, суб'єктивність та ірреальність. Оскільки об'єднаною загальною функцією всіх засобів вираження ЕО є відображення неповного епістемічного зобов'язання того, хто говорить, що базується на його недостатніх епістемічних гарантіях, ступінь впевненості та ступінь обґрунтованості виступають як базові семантичні функції ЕО. Перша відображає епістемічне зобов'язання, яке приймає мовець, а друга — його епістемічні гарантії. Залежно від якості епістемічних гарантій обґрунтованість може бути високою, середньою, низькою або фактично бути відсутньою у семантиці показника. Обґрунтованість пов'язана з наявними у мовця

знаннями про ситуацію і, зокрема, ступінь обґрунтованості безпосередньо залежить від джерела інформації про ситуацію.

Модальні значення морфологічних показників ЕО включають епістемічну необхідність та епістемічну можливість і відображають міру недійсності пропозиції з погляду того, хто говорить. В оціночних висловлюваннях епістемічна необхідність та епістемічна можливість реінтерпретуються як оціночні значення впевненості та невпевненості відповідно; тобто модальний компонент значення у таких показників зберігається, але на комунікативно-прагматичному рівні на перший план виступає їх оцінне значення, що відображає ступінь упевненості того, хто говорить.

Список літератури

- Halliday M. A. K., Matthiessen C. Halliday's Introduction to Functional Grammar New York : Routledge, 2014. 786p.
- Hoye L. F. Adverbs and Modality in English. London & New York : Longman Group (UK) Ltd., 1997. 322 p.
- Lang E. Zum Status der Satzadverbiale. *Slovo a slovesnost, ročník 40* (1979), číslo 3. S. 200–213.
- Lyons J. Semantics Vols. 1 and 2. London : Cambridge University Press, 1977. Vol. 1. 371 p. Vol. 2, 897 p.
- Nuyts J. Epistemic modality, language and conceptualization: a cognitive-pragmatic perspective. Amsterdam : John Benjamins Publ., 2001. 429 p.

References

- Halliday, M. A. K., Matthiessen, C. (2014). Halliday's Introduction to Functional Grammar New York : Routledge.
- Hoye, L. F. (1997). Adverbs and Modality in English. London & New York : Longman Group (UK) Ltd.
- Lang, E. (1979). Zum Status der Satzadverbiale. *Slovo a slovesnost, ročník 40* číslo 3. S. 200–213.
- Lyons, J. (1977). Semantics Vols. 1 and 2. London : Cambridge University Press.
- Nuyts, J. (2001). Epistemic modality, language and conceptualization: a cognitive-pragmatic perspective. Amsterdam : John Benjamins Publ.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2022 року